

Павло Смоляк

АМАТОРСЬКІ ТЕАТРАЛЬНІ ГУРТКИ ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» В СЕЛАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ПОВІТУ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті на основі архівних джерел та краєзнавчих розвідок розглянуто діяльність аматорських театральних гуртків товариства «Просвіта» окремих сіл Тернопільського повіту в культурно-просвітницькому русі 20–30-х років ХХ століття. Звернено увагу на соціально-економічне та політико-правове становище місцевих жителів в цей період та їхнє відношення до мистецького життя краю. Висвітлено репертуар колективів на різних етапах їхнього розвитку, охарактеризовано роботу акторів-аматорів та їхніх керівників-режисерів.

Ключові слова: аматорський театральний гурток, товариство «Просвіта», культурно-освітня діяльність, репертуар, вистава, актори, декорації.

Кінець ХІХ – початок ХХ століття – період активного розвитку національного, політичного та культурно-освітнього життя Галичини. Це був час, коли у галицьких селах та містечках розпочалося утвердження в місцевих жителів національної свідомості та патріотизму. Такий рівень самоусвідомлення був можливий лише завдяки відкриттю широкої мережі навчальних закладів і створення культурно-освітніх та спортивних установ. Найдієвішою і наймасовішою серед них виявилось товариство «Просвіта», яке було створене у Львові 1868 р. на протигагу антиукраїнським течіям у культурному житті. Широкого поширення це товариство набуло в кінці ХІХ – першій третині ХХ століття та охопило всі західноукраїнські землі. За даними архівних матеріалів, діяльність товариства «Просвіта» поширилася також і в кожне село і містечко Тернопільщини. Першість займали ті села, які були найближче розташовані біля повітових міст.

Дослідження просвітницького руху Східної Галичини, в тому числі й Тернопільщини у міжвоєнний період проаналізовано науковцями. Сторінки діяльності Тернопільської філії «Просвіти» та її вплив на повітові села розглядав Б. Головин [2]. У науковій розвідці О. Боньковської розкрито театральний процес на західноукраїнських землях у 1918–1939 роках, в тому числі діяльність аматорських гуртків при філіях товариства «Просвіта» [1]. П. Медведик у праці «Театральна Тернопільщина» подає відомості про історію та розвиток театального життя Тернопільщини у ХХ ст. [15]. У науковій статті І. Зуляка висвітлено особливості репертуару аматорсько-театральних гуртків «Просвіти» міжвоєнного періоду [11]. Зародження та розвиток культурно-просвітницького руху сіл Тернопільського повіту описував Ю. Лоза [12], Б. Палуб'як [14], Б. Новосядлий [13]. Значна частина джерельного матеріалу міститься в документах Державного архіву Тернопільської області, центрального державного історичного архіву України у м. Львів та в тогочасній періодичній пресі.

Незважаючи на певні здобутки науковців у вивченні цієї проблематики, ця сфера дослідження переважно має загальний характер, меншою мірою стосується діяльності аматорських театральних гуртків окремих сіл, що пов'язано із незначною кількістю архівного та фактологічного матеріалу.

Мета статті – висвітлити діяльність аматорських театральних гуртків окремих сіл Тернопільського повіту в контексті розвитку культурно-просвітницького життя краю у міжвоєнний період, звернувши увагу на керівників гуртків, репертуар та творчий склад колективів.

Після Першої світової війни територія Східної Галичини, в тому числі й Тернопільщини, потрапила під владу новоствореної Польської держави (Другої Речі Посполитої). Польська влада вороже ставилася до діяльності читалень «Просвіти», переслідувала активних діячів і намагалася використати будь-яку нагоду, щоб заборонити функціонування організації. Для показу концертів, вистав та проведення інших урочистих подій сільські громади щоразу змушені були брати дозвіл у повітовому старостві. Дуже часто просвітяни отримували заборони на проведення тих чи інших заходів. Незважаючи на значні утиски, національно-культурне життя західноукраїнського населення у цей період поживавилось. О. Боньковська зазначає: «У міжвоєнному

двадцятилітті в Галичині активно, у різноманітних виявах розвивався український аматорський театр. У 1922 р. українське громадське Товариство «Просвіта» утворило окрему театральну комісію, яка при чисельних філіях і читальнях Товариства координувала і організувала роботу аматорських театральних гуртків. Із цією метою утворювали театральні бібліотеки, видавали підручники з організації аматорських театрів, у серії «Народна Бібліотека» друкували рекомендований репертуар із вказівками режисерів, ноти до вистав, публікували методичні театрознавчі розвідки з акторської та режисерської майстерності, випустили фаховий журнал «Аматорський порадник», для оренди виготовляли декорації, гардероб, реквізит, бутафорію...» [1, с. 565].

Активна культурно-просвітницька діяльність відбувалася у селі Петриків, яке знаходиться за 2 км на південний захід від Тернополя. Незважаючи на сумні для галичан наслідки Першої світової війни петриківчани не втрачали оптимізму. Просвітянське життя драматичного гуртка розпочалося з новими силами. Після подій, які відбулися в період 1914 по 1921 роки у свідомості людей відбулися значні зміни. Багато людей поринули у вир політичних подій, ставали членами різних партій та підпільних організацій. Ці події певною мірою відбивалися на діяльності петриківського аматорського театального гуртка. За допомогою сцени аматори намагалися донести до глядачів тогочасні події, втілити радість та оптимізм у їхні обличчя. Саме тоді у репертуар входили драматичні твори різних жанрів: від комедійного чи етнографічно-побутового характеру до п'єс на історичну чи політичну тематику. Чисельність драматичного гуртка збільшувалась: на сцені з'являлись нові учасники, які своєю грою зачаровували глядачів і захочували їх до перегляду інших вистав. Відновлювались декорації та реквізит. Люди приносили все, що могло знадобитися для театральної гри і оформлення сцени.

Впродовж 1927 року акторський колектив збільшився до 26 осіб. Керівником гуртка обрали Білого Миколу – писаря петриківської «Просвіти». Аматори винесли на суд глядачів 9 вистав: «Невольник», «Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького, «Як ковбаса та чарка» М. Старицького, «Знімчений Юрко» І. Наумовича, «Сатана в бочці» В. Дмитренка, «Іцко сват» І. Трембицького, «Пан майстер Копитко» П. Мурського, «Американець», «Піймав облизня» невідомих нам авторів [4, арк. 17].

У 1928 р. через відсутність приміщення було показано лише одну виставу. Саме з цієї причини діяльність «Просвіти» на деякий час занепала [4, арк. 36]. У 1929 році петриківські просвітяни придбали житловий будинок. Згодом сільська громада переобладнала цю будівлю у крамницю і читальню, а стодола, яка була поряд з будинком служила для постановки вистав та інших громадських імпрез [12, с. 55]. За цей рік аматори зіграли 14 вистав [4, арк. 40]. Серед них: «Сатана в бочці» В. Дмитренка, «Іцко сват» І. Трембицького, «Жидівка-вихрестка» І. Тогобочного, «Жертва темноти» (автор невідомий) «Клуб суфражисток» Д. Гунькевича [12, с. 54].

Аматори не припиняли своєї діяльності й в 30-і роки ХХ ст., коли тиск польської адміністрації на українців збільшився ще сильніше: забороняли проводити концерти, святкувати та відзначати великі національні та релігійні дати, на репертуар вистав вводилася цензура. Не дивлячись на це в 1934 р. театральний гурток нараховував 25 членів. Керував роботою гуртка Володимир Мінчановський. В театральній бібліотеці знаходилось 45 п'єс. Під час вистав аматори використовували декорації, театральне приладдя, строї. Впродовж року показали такі вистави: «Невольник» М. Кропивницького, «Гамалія» Т. Шевченка, «Ой Морозе, Морозенку» Г. Лужницького, «В кігтях ГПУ» Ф. Олехновича «Страшна помста» С. Черкасенка, «Жертва за жертву» В. Дяченка, «Чар однострою» невідомого автора [4, арк. 20–21].

Окрім члени драматичного гуртка брали участь в товариствах і громадських рухах Тернополя, де займалися організацією концертів, урочистостей, театральних вистав та інших заходах мистецького спрямування. Так, Теодор Музичишин та Володимир Лучків – мешканці села Петриків, були студентами Тернопільської гімназії і активно працювали над постановкою театральних дійств у місті та їздили з ними по околичних селах Тернополя [12].

Крім вистав петриківські аматори щороку відзначали релігійні свята, які були багаті театральними елементами – великодні забави, андріївські вечорниці, ходили на Різдво з вертепом як по своєму селі, так і в сусідні села – Острів, Буцнево, Велику Березовицю, Кутківці та ін. [12, с. 60].

Поєднуючи громадську, культурну та політичну діяльність аматори не припиняли роботи постановки нових вистав різних жанрів. Відповідно до звіту читальні «Просвіта» за 1936 р. театральний гурток цього року нараховував 35 чоловік. Керувати гуртком продовжував Володимир Мінчановський. Працював доривочно (несистематично). В театральній бібліотеці знаходилось

44 п'єси. Члени гуртка частково придбали та виготовили декорації та театральне приладдя. Щодо театральних костюмів, то їх аматори не мали, адже на їхнє виготовлення потрібно було затратити значні кошти, яких в цей час завжди бракувало. Тому актори на сцені виступали в тому одязі, який носили у святкові дні чи під час урочистих подій. Впродовж 1936 року аматори показали лише три вистави: «В кігтях ГПУ» Ф. Олехновича, «Ой Морозе Морозенку» Г. Лужницького, «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка [4, арк. 25].

З кожним роком у драмгуртку змінювались учасники. На зміну старшим приходили молоді актори з новим натхненням та новими ідеями.

Через постійні суперечки та непорозуміння у сільській громаді, зважаючи на події які відбувались напередодні Другої світової війни, активність місцевої «Просвіти» послабилась і це позначилось на діяльності драматичного гуртка. У 1937 року акторський колектив зменшився до 13 осіб. Не збільшувався і репертуар гуртка. В цьому році відіграно три вистави: «Ой, Морозе, Морозенку» Г. Лужницького, «Зрадник» Х. Алчевської, «Злидні» (автор не відомий). На допомогу Володимиру Мінчановському (керівнику гуртка) прийшов Осип Зозуля, який виконував функції режисера акторського колективу [4, арк. 29].

У звіті за 1939 рік дізнаємося, що делегат філії «Просвіти» з Тернополя І. Брикович критично віднісся до діяльності петриківських просвітян за цей період. Зауважував, що більше уваги потрібно звертати на освітню працю [4, арк. 44]. Люди, відчуваючи наближення воєнних подій перестали займатися просвітянськими справами і чекали невідомого приходу великих змін. Не дивлячись на сумні події того часу драмгуртківці в 1939 році дали виставу «Дем'ян Чуприна», яка справила велике враження на глядачів, тому її повторили ще раз в сусідньому селі Острів. Друга вистава «Ой три шляхи широкії» також була показана в Острові [12, с. 71]. Напередодні Другої світової, 6 серпня 1939 року, на сцені поставили виставу «Гамалія» за Т. Шевченком. Через тиждень – 13 серпня 1939 року – «Гамалію» показали в Кутківцях і Великих Бірках [12, с. 72].

У 20–30-х роках ХХ ст. бурхливе культурне життя відбувалося у селі Біла, яке розташоване на північно-західній околиці Тернополя і знаходилося на відстані 4 км від міста. Нелегкі повоєнні роки при новій польській владі не давали можливості просвітянам повною мірою проводити мистецьке життя. Тому театральний гурток у кількості 24 осіб почав свою діяльність з середини 1926 р. Керівником гуртка в цей період був Курант Петро. Впродовж року було поставлено 3 вистави [16, арк. 4]. У документах зустрічаємо звіт за 1927 рік, який повідомляє про існування білецького драматичного гуртка в кількості 25 членів. Керівник гуртка – Каправий Іван. За його керівництва аматори показали 6 вистав: «Безталанна», «Наймичка» І. Карпенка-Карого, «Ой, не ходи, Грицю» М. Старицького, «Пан майстер Копитко» П. Мурського, «Лихо з жінкою та лихо без жінки» М. Омелянця, «Пошилися в дурні» М. Кропивницького. Крім вистав комедійного чи трагедійного жанру, просвітяни тішили й маленьких глядачів, демонструючи їм дитячі вистави «Самотній в лісі» Є. Чебишева-Дмитрова та «Зустріч» невідомого нам автора. [6, арк. 33]. Починаючи з 1927 року, члени «Просвіти», у тому числі й драмгуртківці, активно почали збір коштів на будівництво будинку «Просвіти».

До часу побудови нового приміщення читальні вистави драмгуртка відбувались на вулиці при хорошій погоді. Часто мешканці села пропонували акторам грати вистави у їхніх недобудованих хатах, у добре забезпечених від пожежі стодолах, а також у сільській школі, коли на це давав дозвіл директор школи пан Раба. Багато виступів драмгуртка проводилися у власних приміщеннях національно-свідомих господарів Панька Бриняка та Михайла Голода [14].

У 1931 р. театральний гурток діяв в кількості 30 чоловік. Керівниками гуртка були троє активістів – Каправий Іван, Поліщук Павло і Курант Петро. Протягом року гурток зіграв 7 вистав [16, арк. 8]. В 1932 році кількість членів гуртка скоротилась до 15 осіб. На відміну від попереднього року, у цьому році керувати колективом було нікому. Впродовж року аматори зіграли 7 вистав [16, арк. 12]. Неприємний випадок для місцевих активістів стався 4 квітня 1932 року. Через відсутність дозволу від головного відділу «Просвіти» в Тернополі місцева поліція заборонила грати виставу аматорам з сусіднього села Чистилова, яких запросили білецькі активісти [6, арк. 39].

У 1933 році діяв театральний гурток, створений при гуртку «Рідної школи». Керівника не було, зате режисерську роботу виконував Ваврів Іван – випускник Тернопільської гімназії. Завдяки йому з'явилися декорації – мальовані краєвиди на полотні і навіть мініатюрний будинок, який використовували під час гри в театральних дійствах. Крім цього, драмгуртківці володі-

ли бутафорською зброєю – списами, шаблями, пістолями, карабінами та іншими реквізитами. Актори використовували театральні костюми, виготовлені власноручно, і зберігали їх у себе вдома. Деякі костюми належали приватним особам [16, арк. 17–18]. У 1934 році аматорський гурток продовжував функціонувати і показав глядачам 3 вистави. Кількість учасників становила 15 осіб. Керівником гуртка став Бриняк Григорій, режисером залишався Ваврів Іван. Крім декорацій, костюмів та іншого реквізиту, драмгуртківці володіли театральною бібліотечкою, кількість якої становила 55 примірників. Із цих примірників було 28 п'єс, які використовували для постановки вистав. Задля швидшого накопичення коштів на будівництво читальні почали збирати членські внески з однієї особи в розмірі 1 злотий 70 грошів. Таким чином прибуток з членських внесків і показу вистав становив 70 злотих з однієї вистави [3, арк. 20; 16, арк. 20–21].

У 1935 році будівництво читальні всередині приміщення було завершено. Театральний гурток в цьому році налічував 20 осіб. Режисером гуртка продовжував працювати Ваврів Іван. Під його керівництвом аматори зіграли 4 вистави: «Лимерівна» П. Мирного, «Миколай» А. Лотоцького, «Данило Чар» та «Чар Оди» невідомих нам авторів. Театральна бібліотека збільшилась до 40 примірників, що давало кращу можливість для постановки різножанрових драматичних творів. Крім цього, зросла кількість театального реквізиту [5, арк. 17]. Для залучення відвідувачів організатори після вистав влаштовували різноманітні конкурси з танцями і розвагами. У 1936 році будівництво нового приміщення читальні «Просвіти» було завершено. Білецькі мешканці запросили багато гостей із сусідніх сільських громад і культурних товариств. У цьому ж році аматори показали 4 вистави. Активіст сільської «Просвіти» і керівник драмгуртка Павло Поліщук дав обіцянку покращити декорації, збільшити кількість театального реквізиту, полагодити підлогу на сцені та замінити завісу [5, арк. 54, 56].

У наступному 1937 році праця драмгуртківців не припинялася. Кількість членів гуртка становила 20 осіб. Його керівником згідно зі спогадів місцевого мешканця Василя Проціва була дружина священника – Королюкова [14, с. 125]. Режисером гуртка залишався Іван Ваврів. Через слабе здоров'я І. Вавріва його помічником був Павло Завідовський [14, с. 123]. Впродовж року аматори показали 4 вистави: «Ми йдемо в бій» П. Мірчука, «Сотниківна» Б. Лепкого, двічі «Ой, Морозе, Морозенку» Г. Лужницького та виставу про Т. Шевченка «Дитячі роки Тараса». Гурток володів театральними декораціями, реквізитом, костюмами. Досить значною була театральна бібліотека [6, арк. 22–23, 61].

Зі звіту читальні села за 1938 рік дізнаємося, що «читальня у звітному році не спричинила живої діяльності. Причиною такого занепаду була, в першу чергу, байдужість членів, а далі брак енергії та доброї волі поодиноких членів виділу до освітньо-організаційної праці в читальні» [6, арк. 62]. Судячи з цього можна припустити, що таке становище пояснюється близьким розташуванням села до міста Тернополя, де активно проводилися різноманітні мистецькі заходи та культурні вечори. Очевидно, люди, які відвідували ці дійства в Тернополі, залишались байдужими до проблем своєї читальні. Незважаючи на пасивність громадян, в поточнім році було зіграно 3 вистави. За отримані з цього кошти місцеві активісти встановили нову підлогу в залі, де відбувалися вистави, придбали лавки для глядачів і закупили книжки в бібліотеку [3, арк. 24].

З приходом більшовицьких «визволителів» на галицькі землі у вересні 1939 року, представники нової влади заборонили діяльність білецької читальні. Розпочалися масові депортації національно-свідомих місцевих селян. Приміщення народного дому в с. Біла радянські керівники перетворили на склад із заготовівлі продуктів, при цьому знищивши усе просвітянське майно – книги, декорації, театральну атрибутику.

Не менш активною роботою у міжвоєнний період відзначився осередок «Просвіти» села Буцнів Тернопільського повіту. Село розташоване за 10 кілометрів від Тернополя і з самого початку діяльності члени буцнівської «Просвіти» активно співпрацювали з культурно-громадськими організаціями повітового міста.

У Буцневі зміна статуту місцевої філії «Просвіти» відбулася 17 листопада 1925 р. [9, арк. 3], але сільські аматори почали організовувати вистави ще в 1923 р. Напередодні вшанування святих Петра і Павла голова читальні просив дозволу в головного відділу «Просвіти» в Тернополі зіграти виставу «Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького, яка мала відбутися 12 липня 1923 р. [7, арк. 25]. Аналогічне прохання надсилалося і восени, коли отець Ізидор Глинський просив міську владу дозволу на показ вистави «Ворожбит» Г. Цеглинського, що мала відбутися 23 листопада 1923 р. [7, арк. 24].

У наступні роки театральне життя буцнівчан продовжувало активно розвиватись. У період 1926 – початку 1927 років театральний гурток нараховував 20 членів. Керівником гуртка обрали місцевого активіста і талановитого організатора Івана Зварича. За цей період було зіграно дві вистави [17, арк. 3]. Як відомо, в 1922 р. товариство «Просвіта» утворило окрему театральну комісію, яка при філіях і читальнях координувала й організовувала роботу аматорських театральних гуртків. Тому вже в середині 1927 року для покращення мистецького рівня аматорів за сприянням отця Ізидора драмгуртківці почали випускати журнал «Аматорський театр». Завдяки регулярним репетиціям та акторським вмінням аматорів відбувся показ двох вистав, внаслідок чого дохід гуртка становив 20 злотих [7, арк. 33].

Як видно, діяльність аматорів в подальший період свого розвитку лише покращувалася: поповнювався драматичний репертуар, довідкова та методична література. Місцеві мешканці допомагали аматорам слухними порадами, сприяли в пошитті костюмів, оформленні сцени та виготовленні декорацій. Незважаючи на політику пацифікації з боку польської влади, драматичний гурток найбільше розвивався саме в першій половині 1930-х років. У звіті за 1930 рік голова «Просвіти» о. Ізидор Глинський писав: «...аматорський драматичний гурток активно розвивається і здобуває артистичність» [7, арк. 39]. У 1931 році буцнівські самодіяльні актори, керівником яких став сільський дяк Микола Мельничук, представили глядачам 14 вистав і отримали з них доходу понад 700 злотих [7, арк. 39]. Кількість членів драмгуртка залишалася незмінною ще з середини 1920-х років і становила 20 осіб [17, арк. 10]. Ще одним доказом активної діяльності аматорів в цей рік було прохання до тернопільського осередку «Просвіти» про показ вистави «Безталанна» І. Карпенка-Карого, яка мала відбутися 6 грудня 1931 року [7, арк. 38]. В 1932 році читальня «Просвіти» знаходилася в помешканні активного громадсько-політичного діяча села Йосипа Дмитришина [9, арк. 3]. За цей період аматори під керівництвом Миколи Мельничука дали 6 вистав [17, арк. 17]. Значну частину коштів за показ вистав члени драмгуртка витрачали на поповнення сільської бібліотеки при читальні [13, с. 105].

На зміну довголітнього голови буцнівської «Просвіти» о. Ізидора Глинського прийшов отець Михайло Кулинич, який також не був байдужий до діяльності драматичного гуртка на селі. Підтвердженням цього є заяви та дозволи для постановки аматорських вистав, які збереглися в документах та протоколах буцнівської філії «Просвіти» за 1932 рік. Як і його попередник, отець Михайло змушений був звертатися за дозволом для постановки вистав у повітове староство. У звіті буцнівської «Просвіти» за 1932 рік знаходимо: «Український аматорський кружок при читальні «Просвіта» в Буцневі просить дозволу на урядження вистави «За батька» Б. Грінченка – драму на 5 дій, яка відбудеться 6 березня 1932 року в 18 год. в залі місцевої читальні» [10, арк. 159]. Аналогічне прохання отець Михайло відіслав і 19 квітня 1932 року для дозволу зіграти аматорську виставу під назвою «Ніч під Івана Купала» М. Старицького, яка мала відбутися 1 травня 1932 року в 7.30 вечора в залі читальні. У цьому проханні, як і в попередньому, голова читальні зауважував, що зібрані за показ вистави кошти будуть призначені для бібліотеки читальні [10, арк. 44].

У 1933 році головою буцнівської «Просвіти» став молодий священник Василь Курилас. Під його головуванням аматорський драматичний гурток мав свого керівника – Андрія Хмарника і режисера – Євгена Лукомського, який багато уваги приділяв сценічним тонкощам та акторській майстерності аматорів. Крім цього, пан Лукомський придбав театральні костюми – 2 козацькі жупани і 5 шароварів, а також декорації у вигляді природних краєвидів. Звертаючи більше уваги не на кількість постановок, а на їхню якість, аматори під керівництвом Євгена Лукомського дали 3 вистави: драми «Нещасне кохання» Л. Манька, «Дівочі мрії» С. Ковбеля та комедію М. Гоголя «Сорочинський ярмарок» [17, арк. 21–22].

У наступні роки театральним гуртком керував завідувач бібліотеки Василь Мокрій. Він як освічена людина, що дбає про стан освіти та культури в селі, великого значення надавав місцевому драматичному гуртку. Під його керівництвом гурток становив найбільше учасників і в 1934 р. його кількість досягла 32 осіб. Василь Мокрій багато дбав також і про сценічне оформлення вистав: стан декорацій, кількість театального приладдя і костюмів. Багато працював він і над репертуаром, підбираючи для постановки вистав найбільш популярні того часу п'єси [17, арк. 24–25].

У 1935 р. в театральній бібліотеці гуртка, нараховувалося 45 драматичних п'єс, збільшувалася кількість декорацій, костюмів та іншого театального приладдя. Впродовж року аматори підготували та показали 4 вистави: «Безбатченко» М. Старицького, «Невольник» М. Кропив-

ницького, «Мати» Г. Косинки, «Довбуш» Я. Косовського [7, арк. 58–59]. Під час цьогорічних зборів філії «Просвіти» Василь Мокрій порадив керівництву організувати для гуртка театральні курси з метою покращення акторської майстерності учасників, а для керівника гуртка – режисерських навичок [7, арк. 59]. В наступному 1936 році театральний гурток працював над постановками нових вистав. Його кількість становила 32 особи. Керівниками були Василь Мокрій і Микола Дмитришин. Учасники гуртка володіли декораціями, театральним приладдям і костюмами. Впродовж року аматори дали 2 вистави: «Пещена дитина» та «Зрада» [7, арк. 62–63]. У 1937 р. кількість членів гуртка зменшилась до 25 чоловік. Керівництво гуртка очолювали Василь Мокрій, Микола Дмитришин та Іван Зварич. В театральній бібліотеці збільшувалася кількість драматичних п'єс. В поточному році аматори представили на суд глядачів 6 вистав. Серед них: «Лицар ночі» Б. Лепкого, «Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького, «Іхав стрілець на війноньку» М. Вороного, «Десятник Люлька» Б. Пирятинського [7, арк. 66–67]. На зборах філії «Просвіти» отець Василь Курилас наголошував, щоби нове керівництво подбало про постановку релігійних драм на сцені, а бібліотекар і керівник гуртка Василь Мокрій придбав п'єси на релігійну тематику [7, арк. 69].

У 1938 р. театральний гурток продовжував функціонувати в кількості 25 чоловік. Керівники гуртка мали свій театральний довідник, театральні декорації, приладдя і костюми, але небагато. Під час показу вистав деякі декорації, тим паче костюми, нищились, а шити чи купувати нові можливості не було. Саме через це їхня кількість поступово зменшувалась. Впродовж року аматори показали 5 вистав: «Украдене щастя» І. Франка, «Пройдисвіт» М. Вовчок, «Жидівка вихрестка» І. Тогобочного, «Мати наймичка» Т. Шевченка, «За ближніх» невідомого нам автора [8, арк. 31–32].

До складу театального гуртка входила здебільшого активна молодь, яка брала участь ще й в хоровому, танцювальному гуртку та духовому оркестрі. Аматори читали різножанрові літературні твори історичної, соціально-побутової та релігійної тематики, вивчали найпопулярніші драматичні п'єси, відвідували вистави в Тернополі та інших околичних селах. Завдяки старанням і таланту цих молодих людей керівникам гуртка вдавалося здійснювати театральні постановки на високому мистецькому рівні.

Після приходу в 1939 році на територію Західної України радянської влади, буцнівська «Просвіта» припинила свою діяльність. Культурно-мистецьке життя почало поступово занепадати. На місцевих активістів чинився великий тиск: багато членів переслідували, арештовували та відсиляли в Сибір, а події Другої світової війни повністю припинили діяльність буцнівського театального гуртка.

Отже, театральне життя в околичних селах міста Тернополя розвивалося надзвичайно жваво. Це було пов'язано з тим, що багато мешканців приміських сіл здобуваючи освіту в навчальних закладах Тернополя чи працюючи в місті, мали більше можливостей споглядати театральні дійства у стінах залу старого замку над ставком, на сцені «Міщанського братства» або у приміщенні товариства «Сокіл», куди в свій час приїжджали львівський театр «Руської бесіди» та інші мандрівні театри. Функції організаторів аматорських театральних гуртків виконували студенти гімназій, університетів, вчителі шкіл, священики, або актори-аматори, які мали практичні навички участі в постановках вистав і любили цей напрям культурно-мистецької діяльності. Самовідданою працею і стараннями, керівники та учасники гуртків намагалися донести до кожного глядача гостроту подій у виставі та привити любов до своєї нації, історії та культури.

Список використаних джерел та літератури:

1. Боньковська О. Театральний процес на західноукраїнських землях у 1918–1939 роках. *Історія українського театру: У 3 т. К.*, 2009. Т. 2: 1900–1945. Л. Барабан, В. Гайдабура, О. Красильникова, Ю. Станішевський та ін. С. 533–582.
2. Головин Б. Сторінки історії Тернопільської «Просвіти». *Нації незгасний смолоскип. Статті. Інтерв'ю. Спогади*. Тернопіль: Просвіта, 2003. С. 25–30.
3. Держархів Тернопільської обл. (Державний архів Тернопільської області). Ф. 231 (Тернопільське воеводське управління). Оп. 2. Спр. 1121 (Склад і періодичні відомості повітового староства про зміни складу керівників читальні товариства «Просвіта» в с. Біла Тернопільського повіту з 1924 по 1939 роки). 24 арк.
4. Держархів Тернопільської обл. Ф. 294 (Філія українського товариства «Просвіта» в м. Тернополі). Оп. 1. Спр. 1 (Документи (протоколи загальних зборів членів читальні, звіти) про діяльність читальні «Просвіта» в с. Петриків (1901–1939 рр.)). 45 арк.
5. Держархів Тернопільської обл. Ф. 294 (Філія українського товариства «Просвіта» в м. Тернополі). Оп. 1. Спр. 7 (Документи (протоколи загальних зборів членів читальні, звіти, повідомлення, списки членів) про діяльність читальні «Просвіта» в с. Біла (1904–1938 рр.)). 64 арк.

6. Держархів Тернопільської обл. Ф. 294 (Філія українського товариства «Просвіта» в м. Тернополі). Оп. 1. Спр. 7 (Документи (протоколи загальних зборів членів читальні, звіти, повідомлення, списки членів) про діяльність читальні «Просвіта» в с. Біла (1904–1938 рр.). 64 арк.
7. Держархів Тернопільської обл. Ф. 294 (Філія українського товариства «Просвіта» в м. Тернополі). Оп. 1. Спр. 2 (Документи (протоколи загальних зборів членів читальні, звіти) про діяльність читальні «Просвіта» у с. Буцнево за 1902–1939 рр.). 73 арк.
8. Держархів Тернопільської обл. Ф. 294 (Філія українського товариства «Просвіта» в м. Тернополі). Оп. 1. Спр. 173 (Звіти про керівний склад та діяльність читальні «Просвіта» у селах Вел. Бірки, Байківці, Баворів, ... Буцнево... за 1938 рік). 108 арк.
9. Держархів Тернопільської обл. Ф. 3 (Тернопільське повітове староство). Оп. 2. Спр. 1253 (Статут і періодичні відомості повітового староства та читальні українського товариства «Просвіта» про зміни складу керівників в с. Буцнів Тернопільського повіту за 1933–1938 рр.). 28 арк.
10. Держархів Тернопільської обл. Ф. 3 (Тернопільське повітове староство). Оп.1. Спр. 156 (Заяви українських товариств читальні «Просвіта» і дозволи повітового староства на проведення платних аматорських вистав. Том I за 1932 р.). 160 арк.
11. Зуляк І. Репертуар аматорсько-театральних гуртків «Просвіти» міжвоєнного періоду. *Мандрівець. Всеукраїнський науковий журнал*. 2005. № 6 (59). С. 12–21.
12. Лоза Ю. Коротка історія села Петриків. Тернопіль, 2002. 108 с.
13. Новосядлий Б. Т. Буцнів. Екскурс у минуле на хвилях любові. Історико-краєзнавчий нарис. Тернопіль, 2006. 296 с.
14. Палуб'як Б. Білецькій «Просвіті» – 120 звитяжних весен. Історико-публіцистичного характеру. Тернопіль, 2007. 752 с.
15. Театральна Тернопільщина. Бібліографічний покажчик / [уклад.: П.К.Медведик, В.Я.Миськів, Н.К.Іванко]. Тернопіль, 2001. 264 с.
16. ЦДАЛ України (Центральний державний історичний архів України, м. Львів). Ф. 348 (Товариство «Просвіта», м. Львів). Оп. 1. Спр. 1115 (Звіти та листування про діяльність читальні «Просвіта» в с. Біла (1926–1939 рр.). 27 арк.
17. ЦДАЛ України. Ф. 348 (Товариство «Просвіта», м. Львів). Оп. 1. Спр. 1396 (Звіти, протоколи та листування про діяльність читальні «Просвіта» у с. Буцнів (1925–1938 рр.). 27 арк.

Стаття надійшла до редколегії 24.03.2017.

Павел Смоляк

ЛЮБИТЕЛЬСКИЕ ТЕАТРАЛЬНЫЕ КРУЖКИ ОБЩЕСТВА «ПРОСВИТА» ТЕРНОПОЛЬСКОГО УЕЗДА В МЕЖВОЕННЫЙ ПЕРИОД

В статье на основе архивных источников и краеведческих исследований рассмотрена деятельность любительских театральных кружков общества «Просвита» отдельных сел Тернопольского уезда в культурно-просветительском движении 20-30-х годов XX века. Обращено внимание на социально-экономическое и политико-правовое положение местных жителей в этот период и их отношение к художественной жизни края. Освещены репертуар коллективов на различных этапах их развития, охарактеризована работа актеров-любителей и их руководителей-режиссеров.

Ключевые слова: любительский театральный кружок, общество «Просвита», культурно-образовательная деятельность, репертуар, спектакль, актеры, декорации.

Pavlo Smoliak

AMATEUR THEATRE GROUPS OF SOCIETY «PROSVITA» OF TERNOPIL DISTRICT IN THE INTERWAR PERIOD

In the article on the basis of archival sources and local history intelligence discusses the activities of amateur theatre groups the society «Prosvita» of the villages Ternopil county in cultural and educational movement 20–30 years of the twentieth century. Attention is paid to the socio-economic and politico-legal status of local residents in this period and their relation to the artistic life of the region. Showing the attitude of the Polish authorities to amateurs and active resistance of people against their dominance. Describe what theatre life in outlying villages of Ternopil developed extremely lively. This was due to the fact that many residents of suburban villages getting education in schools or working in Ternopil city and had more opportunities to contemplate theatrical performances. Deals repertoire at different stages of their development, described the work of amateur actors and their executives and directors, that selfless work and efforts trying to convey to every viewer sharpness of events in the performance and cultivate love for his nation, history and culture.

Key words: amateur theatrical group, the society «Prosvita», cultural and educational activities, repertoire, performance, actors, scenery.